

Masarykova univerzita v Brně
Filozofická fakulta
Ústav české literatury a knihovnictví
Kabinet knihovnictví

PRINCIPY VZDĚLÁVACÍ POLITIKY V DEMOKRATICKÝCH ZEMÍCH

Seminární práce k předmětu Učící se společnost a role knihovníka v ní

Autor: Natálie Dočkalová

UČO: 218197

Typ studia: prezenční

Ročník: 3.

Brno
2009

OBSAH:

Definice vzdělávací politiky.....	3
Práce vs. vzdělání.....	4
Vzdělávací politika v České republice.....	4
Principy demokratické vzdělávací politiky.....	5
- Princip rovnosti příležitostí.....	5
- Princip celoživotního vzdělávání.....	5
- Princip individualizace a diferenciacce.....	7
- Princip internacionalizace.....	7
Vzdělávací programy Evropské unie.....	7
Závěr.....	10
Seznam použité literatury.....	11

Definice vzdělávací politiky

Vzdělávací politika- označuje vědní obor a praktickou činnost zabývající se plánováním, legislativou, financováním, budoucím rozvojem a jinými rozhodujícími procedurami v oblasti školství a celého vzdělávacího systému.

„Vzdělávací politikou rozumíme principy, priority a metody rozhodování vztahující se k uplatňování společenského vlivu na vzdělávání. Toto rozhodování zahrnuje strategické záměry rozvoje vzdělávání, legislativní rámce činnosti vzdělávacích a vzdělávaných subjektů. Dále pak jde o způsob financování, vymezení vzdělávacích cílů a obsahů, stimulování a ovlivňování činnosti vzdělávacích subjektů a způsob jejich kontroly.“¹

„Vzdělávací politika je odvětví pedagogického zkoumání zabývající se řízením vzdělávacího systému nebo vzdělávací instituce a politickým myšlením ovlivňujícím jejich vývoj.“²

Hlavním úkolem vzdělávací politiky je rozvíjet osobnost jedince, šířit kulturní hodnoty, podněcovat růst ekonomiky a zajišťovat přijatelnou úroveň zaměstnanosti.

Nejdůležitější roli ve vzdělávací politice má stát, z toho plyne fakt, že ze vzdělaného jedince pak stát bude mít ekonomický a společenský užitek, proto se vyplatí vzdělávání financovat ze státní kasy.

Státní vzdělávací politika je základním systémem obecných východisek, řešení, principálních problémů vzdělávání a výchovy státem a institucemi jím řízeným. Nejde o koncepci ministerstva, programové představy jakékoliv vlády nebo politické strany.

Takto pojatá vzdělávací politika by měla zajistit základní kontinuitu vývoje školství. Pak by nedocházelo ke zvrátům při nástupu nové vlády nebo samotného ministra.

Státní vzdělávací politikou rozumíme nalezení takových postojů k problematice vzdělávání a výchovy, které by se mohly stát východiskem při řešení praktických problémů školské politiky bez ohledu na to, která vláda je zrovna u moci. Proto státní vzdělávací politiku nemůže deklarovat pouze ministerstvo ve formě ministerských koncepcí, ale musí jít o

¹ Horák, Kolář. *Vzdělávací politika a řízení škol v zemích EU*. Univerzita J. E. Turkyň v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7044-894-6

² Brodek, M., Vychová, H. *Evropská vzdělávací politika : programy, principy a cíle*. /Praha : ASPI Publishing, 2004. 167 s. ISBN 80-86395-96-0

konsensuální dokument deklarující stanovisko celé veřejnosti (nikoli pouze ministra ve formě ministerských koncepcí). Na tvorbě vzdělávací politiky by se tak měli podílet vedle ministerských úředníků a politiků také pedagogičtí odborníci, jednotlivé školy, veřejnost, zájmové a profesní organizace.

Práce vs. vzdělání

Přirozenou součástí společenského vývoje je zvyšování kvalifikačních požadavků na výkon pracovních činností. Růst intelektuální náročnosti vykonávané práce vyžaduje vyšší vzdělanostní stupeň tohoto procesu a poté se promítá v proměnách sociální diferenciaci celé společnosti. Výkon náročnějších pracovních činností s sebou většinou přináší i vyšší úroveň sociálního statusu. Na opačné straně zůstávají lidé vykonávající práce s nižší náročností, obvykle také s nižším vzděláváním a kvalifikací. Pro práce na nejnižších úrovních složitosti je typická dominance základního vzdělání a vyučení a současně absence vysokoškolského vzdělání. Pro nejvyšší úrovně je to přesně naopak. I přesto však existují výhrady zaměstnavatelů k výstupním znalostem a dovednostem absolventů vysokých škol. Projevuje se nerovnováha mezi tím, s jakými znalostmi a dovednostmi odcházejí do praxe, a tím, jaké kompetence v praxi potřebují. Zaměstnavatelé dobře hodnotí teoretickou připravenost, horší je to už u znalosti cizích jazyků, praktickými zkušenostmi a soft skills (socio-kulturní dovedností).

Vzdělávací politika v České republice

Vzdělávací politika prošla od r. 1989 v České republice významnými změnami (politickými, ekonomickými a sociálními). Byla poznamenána minulým režimem, který přehlížel individualitu jedince a kladla příliš velkou váhu na disciplínu a kázeň. V současné době se vzdělávání v ČR decentralizuje. Větší nároky se kladou na školy samotné a na vzdělávání učitelů. Systém se musel vyrovnat s novými výzvami, které přinesl nový demokratický režim:

- otevřená soutěž se soukromými subjekty
- k výuce přidat výzkumné a vývojové aktivity
- změnit programy, které se zaměřovaly na centrálně plánovanou ekonomiku (VŠ)
- tendence budovat velký počet středních škol a následně je redukovat

Vzdělávací politika byla také pod vlivem transformačních procesů, jakými byly obnova pluralitního demokratického systému, restituční a privatizační procesy.

Principy demokratické vzdělávací politiky

Princip rovnosti příležitostí

Tento princip je důležitý proto, aby všichni lidé měli rovné šance v přístupu ke vzdělání. Nejedná se ovšem o rovnost v dosaženém vzdělání, ale o rovnost přístupu k němu. K naplnění se používají různá opatření, jedno z nich je i program na podporu znevýhodněných skupin obyvatelstva (handicapované osoby, národnostní menšiny...)

Dalšími opatřeními na podporu rovných příležitostí ke vzdělání je např. rozšíření nabídky studijních možností, zavedení studijních podpor a půjček, zvýšení počtu studijních míst na školách.

Zajištěním spravedlivého přístupu ke vzdělávání musí být uspokojeny všechny vzdělávací potřeby společnosti, aby každý jedinec měl možnost najít svou vlastní vzdělávací cestu a měl možnost ji v průběhu života měnit. Znamená to svobodnou volbu vzdělávací cesty i instituce, kde se bude vzdělávat. Tento princip má také zajistit přístup k potřebným informacím a vytvoření odpovídajících vzdělávacích příležitostí pro všechny podle jejich schopností, požadavků a potřeb.

Spravedlivé vzdělávací příležitosti musí překonávat ekonomické nerovnosti lidí ve společnosti. Existuje systém stipendií či podpor, které mají finančně znevýhodněným jedincům pomoci v dosažení vzdělání. Je proto nutné překonávat znevýhodnění dané rozdílnou socio-kulturní úrovní a uplatňovat odpovídající kompenzační mechanismy, aby vzdělávací systém jen dále nereprodukoval existující nerovnosti.

Princip celoživotního vzdělávání

Celoživotní vzdělávání znamená užší propojení existujícího školského systému s dalším vzděláváním, s politikou zaměstnanosti a sociální politikou. Má za cíl maximální integraci jedince do společnosti.

Celoživotní učení je klíčovou vzdělávací strategií pro získání a udržení kvalifikací a dovedností potřebných pro přizpůsobování se stálým změnám v práci i v životě. Celoživotní učení musí umožnit, aby každý jedinec pokračoval ve vzdělávání podle svých zájmů a potřeb během celého svého života.

Tento princip je důležitý pro zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky, ekonomický rozvoj, demokracii a sociální soudržnost.

Možnosti učení jsou v tradičních vzdělávacích institucích chápány jako jediný celek, který dovoluje rozmanité a četné přechody mezi vzděláváním a zaměstnáním, a který umožňuje získat stejné kvalifikace a kompetence různými cestami a kdykoliv během života.

Dnes se často zdůrazňuje význam učení mimo rámec vzdělávací soustavy (vzdělávání na pracovišti, uznávání předchozí pracovní zkušenosti) a co největší prostupování oblasti práce a učení. Také se zdůrazňuje volba každého jedince a propojení individuální poptávky se společenskou. Znamená to nový pohled na tradiční školní vzdělávání, které má vytvářet motivaci, aby každý jedinec z vlastní potřeby usiloval o dosažení co nevyšší úrovně znalostí a dovedností a tím převzal odpovědnost za vlastní vzdělávací dráhu.

Celoživotní učení má 4 hlavní úkoly :

1. vytvoření základny pro celoživotní učení

A) zvýšení účasti na předškolním vzdělávání,

B) zkvalitnění a modernizace základního vzdělávání, v němž by se měla uplatnit individualizovaná a diferencovaná výuka,

C) rozšíření programů středního vzdělávání zkvalitnění

2. vytvoření promyšlených vazeb mezi učním a prací- tyto vazby mají umožnit pružnější přechody mezi vzděláváním, odbornou přípravou a zaměstnáním

3. nové vymezení úlohy a odpovědnosti všech partnerů

Odpovědnost má mít místní, regionální či celostátní úroveň

4. vytváření stimulů pro investování do lidského kapitálu- důležité pro získávání financí zejména pro terciární vzdělávání a pro rozvíjení aktivních programů zaměstnanosti.

Evropský prostor celoživotního vzdělávání

Zpráva Evropské komise EU z roku 2001. Stanovila základní pilíře celoživotního vzdělávání.

- zvýšení investic vynakládané do vzdělávání
- podpora získávání základních dovedností
- digitální gramotnost
- flexibilnější formy vzdělávání
- rozšíření možností inovace

Cílem je zajistit lidem všech věkových kategorií rovný přístup k vysoce kvalifikovaným vzdělávacím příležitostem a rozmanitým vzdělávacím zkušenostem v rámci celé Evropy.

Princip individualizace a diferenciacie

Princip individualizace = individuální přístup k potřebám jednotlivce ve vzdělávání.

Princip diferenciacie = rozmanitost vzdělávacích potřeb.

V procesu vzdělávání je třeba respektovat schopnosti a možnosti jednotlivých žáků a přistupovat k nim odlišně. Princip individualizace vyžaduje existenci dostatečného množství různých oborů, stupňů, forem studia..., aby si každý mohl zvolit to, co odpovídá jeho individuálním potřebám.

Je důležité rozvíjení potenciálu každého jedince a ne jen preferované části populace. Musí se odstranit selektivita, výběr studijně nejschopnějších jedinců není řešení. Stejně jako vylučování těch, kteří nestačí stanoveným požadavkům. Proto je důležité poskytnout příležitosti k maximálnímu rozvoji schopností všem bez rozdílu. Vzdělávací systém by se měl přizpůsobit jedinci o co největší možnou diferenciací a individualizací vzdělávání a o orientaci na osobnostní rozvoj. Z toho vyplývá nutnost diverzifikovat (rozdůznit, rozmnožit) vzdělávací nabídku podle zájmů a schopností a také uplatňovat různé styly učení podle typu nadání.

Pro respektování individuality člověka je právě individualizace a diferenciacie velmi důležitá. Od učitelů se potom očekává, že budou osobnost jedince znát a tím se jí budou umět přizpůsobit. Projevy jedinečnosti mohou být dány: věkem, pohlavím, potřebami, temperamentem, schopnostmi, stylem učení, zájmy, rodinným prostředím, očekáváním rodiny i širší komunitou.

Princip internacionalizace

Úroveň všeobecného vzdělávání je pokládána za základní podmínku stability společnosti, rozvoje demokracie a ekonomického růstu. Umožňuje obstát ve světové soutěži za podmínky mírového soužití lidí různých národností, náboženského původu. Vzdělání tak získává mezinárodní význam. Např. v rámci Evropské unie byla zahájena řada vzdělávacích programů (Leonardo da Vinci, Sokrates, Mládež).

Ted' se můžeme některé vzdělávací programy Evropské unie přiblížit.

SOKRATES

- vznikl v roce 1995. Pod program SOKRATES se zahrnuje široká škála aktivit. Jedná se o tři základní kameny vzdělávací politiky Evropské unie.
- 1. COMENIUS- program v rámci všeobecného vzdělávání. Zahrnuje vzdělávání od mateřských školek po vyšší odborné školy, nabízí i možnosti pro vysoké školy a další instituce zaměřené na další vzdělávání učitelů.

2. ERASMUS- největší program evropské spolupráce v oblasti vysokoškolského vzdělávání. Podporuje hlavně mobilitu studentů (i učitelů). Ti mohou získat grant na studium v některé zemi EU. Doba studia je od 3 do 12 měsíců.
3. GRUNDTVIG- program zaměřený na vzdělávání dospělých a na další formy celoživotního vzdělávání. Do programu se mohou zapojit klasické vzdělávací instituce i neziskové organizace, knihovny, muzea, média, vydavatelství...

Důraz je kladen na osoby, které nemají základní vzdělání a kvalifikaci, na sociálně slabé a handicapované.

Tyto tři programy tvoří základ programu SOKRATES a na ně navazují další programy:

4. LINGUA- cílem programu je podpora jazykové přípravy a rozšíření jazykových znalostí na všech úrovních vzdělávání a ve všech zemích zapojených do programu vzdělávání
5. MINERVA- program je zaměřen na podporu evropské spolupráce v oblasti otevřeného a distančního vzdělávání (ODL) a informačních a komunikačních technologií (ICT).
6. PRŮZKUM A INOVACE- zabývá se základními otázkami a problémy v oblasti vzdělávání v zúčastněných zemích.
7. SPOLEČENSKÉ AKCE- užší spolupráce mezi programem SOKRATES a dalšími programy EU (LEONARDO, MLÁDEŽ, TEMPUS)
8. DOPLŇKOVÉ AKTIVITY- není samostatným programem. Podporuje cíle a záměry jednotlivých aktivit programu. . V rámci tohoto programu lze žádat o podporu při organizování seminářů, konferencí, přípravě projektových manažerů...

Programy se mohou účastnit členské země Evropské unie a země ESVO a také země, které mají s EU podepsanou asociační dohodu.

LEONARDO DA VINCI

V oblasti výměnné odborné praxe byl zaveden tento program, který absolventům učňovských, středních, vyšších a vysokých škol dává možnost získat v daném oboru odbornou praxi.

Druhy projektů programu LEONARDO: stáže, pilotní projekty, výměny, projekty sítí organizací, projekty databází, průzkumů a analýz (referenční materiály) a cizojazyčné kompetence.

MLÁDEŽ

Tento program usnadňuje mobilitu méně privilegovaných mladých lidí mimo rámec vzdělávacího cyklu s cílem umožnit jim přístup k místním projektům, které by doplnily jejich občanské vzdělání. Program je určen všem mladým lidem ve věku 15-25 let, pracovním s mládeží, organizacím pracujícím s mládeží, místním úřadům, institucím zaměřeným na oblast mimoškolního vzdělávání.

Závěr:

Vzdělávací politika přispívá k rozvoji principů demokracie, spravedlnosti a porozumění. Je zaměřená na co nejlepší výsledky v procesu vzdělávání. Její snahou je, aby jedinci měli kvalitní vzdělání, které si sami zvolili. Podle potřeb, schopností a dovedností dovedl své vzdělání na co nejvyšší možnou úroveň, aby se uplatnil na trhu práce a vrátil státu finance do něj vynaložené ve vzdělávání.

Vzdělávací politika je našim územím poměrně mladý obor a principy vzdělávací politiky nejsou ještě zcela uplatněny v tom měřítku, jak by si to všichni přáli. Pro rozvoj demokracie má velký smysl se vzdělávat. Budeme stoupat v ekonomickém, kulturním a společenském žebříčku, který bohatě uspokojuje potřeby jedince.

Použitá literatura:

Brodek, Miroslav, Vychová Helena. *Evropská vzdělávací politika : programy, principy a cíle.* /Praha : ASPI Publishing, 2004. 167 s. ISBN 80-86395-96-0

Horák, Josef, Kolář, Zdeněk. *Vzdělávací politika a řízení škol v zemích EU.* Univerzita J. E. Turkyň v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7044-894-6

Kalous, J., Veselý A. *Vzdělávací politika České republiky v globálním kontextu.* Praha: Karolinum, 2006. 1. vyd. ISBN 80-246-1261-5

Kalous, J., Veselý A. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky.* Praha: Karolinum, 2006. 172 s. ISBN 80-246-1260-7

Lukavská, Eva. *Individualizace a diferenciaci.* Pedagogická fakulta, ZČU v Plzni. 2007-08.
<http://www.profilos.eu/Na%C5%A1eprojekty/Sborn%C3%ADkIndividualizacevev%C3%BDuce/2Individualizaceadiferenciace/tabid/60/Default.aspx>

<http://www.odmaturuj.cz/sociologie/vzdelavaci-politika/> z 4. 12.2007